

Kas gali įveikti prievartą ir smurtą Gruzijoje?

Laurynas Jonavičius, Rytų Europos studijų centras

Kariniai veiksmai paprastai baigiasi tuomet, kai viena iš kariaujančių pusių pasiekia galutinę pergalę, kai abi pusės nusprendžia susitaikyti arba kai įsikiša trečioji jėga, kuri priverčia kariaujančias puses ieškoti taikių nesutarimų sprendimo kelių. Įvykiai Gruzijoje šiandien yra pats akivaizdžiausias karas. Ir ne tik tradicinis, t.y. ginkluotųjų pajėgų. Ne mažiaus svarbūs kariniai veiksmai vyksta ir informacinėje erdvėje – dėl galimybės skleisti pasauliui tą informaciją, kuri yra naudingesnė kuriai nors iš kariaujančių pusių. Kas galėtų (turėtų) sustabdyti šį kraujo praliejimą ir beprasmiškus niekuo dėtų žmonių žudymą?

Variantas, kad viena iš kariaujančių pusių pasieks įtikinamą galutinę pergalę, t.y. sunaikins priešininką, kol kas nerealu. Visų pirma todėl, kad Gruzijos armija fiziškai nėra pajėgi sunaikinti keliasdešimt kartų didesnės Rusijos kariuomenės. Pati Rusija greičiausiai taip pat neišdrįs imtis kraštutinės priemonės – Gruzijos, kaip valstybės, sunaikinimo. Toks žingsnis neišvengiamai susilauktų kitų pasaulio valstybių atsako ir grėstų virsti jei ne trečiuoju pasauliniu, tai bent jau Rusijai labai nenaudinga didelio masto kariniu konfliktu.

Rusijos ir Gruzijos ginkluotosios pajėgos

Gruzija:

Personalo skaičius: 26900

Koviniai tankai (T-72): 82

Šarvuočiai: 139

Koviniai lėktuvai (Su-25): 7

Sunkioji artilerija (su raketų paleidimo įrenginiais "Grad"): 95

Rusija:

Personalo skaičius: 641000

Koviniai tankai: 6717

Šarvuočiai: 6388

Koviniai lėktuvai: 1206

Sunkioji artilerija: 7550

Šaltinis: BBC

Susitaikymas, kaip išeitis iš karinio konflikto, taip pat neturi didelių perspektyvų. Ypač kalbant apie geranorišką susitaikymą ir buvusių tarpusavio nuoskaudų pamiršimą. Sunku tikėtis, kad nepavykus pasiekti kompromiso daugiau kaip dešimtmetį, tai pavyktų padaryti per kelias dienas. Šiuo atveju paliaubos būtų tik agonijos pratęsimas, neišsprendžiantis konflikto ir atidedantis jo sprendimą. Tačiau netgi paliaubos kol kas sunkiai įmanomos be trečiosios šalies įsikišimo.

Panašu, kad konfliktą Gruzijoje ne tik sustabdyti, bet ir realiai pakeisti egzistuojančią status quo, galima tik su tarptautinės bendruomenės pagalba. Rusai ir gruzinai patys vieni nėra pajėgūs susitarti. Tai padaryti buvo bandoma (bent jau iš Gruzijos pusės) ilgus metus. Rezultatų kol kas jokių. Galima išvardinti gan daug priežasčių, kodėl konfliktai su Abchazija ir Pietų Osetija yra tokie sudėtingi. Etninių nesutarimų, istorinių

nuoskaudų, geopolitinių ambicijų ir ekonominių tikslų labirintas yra pernelyg klaidus jau ilgą laiką jame klaidžiojantiems gruzinams, rusams, abchazams ir osetinams.

Tarptautinė bendruomenė į konfliktą kol kas iš esmės nereagavo. Diplomatiniai pareiškimai ir raginimai nutraukti ugnį ir sėsti prie derybų stalo šiuo atveju nesiskaito, nes realaus poveikio praktiškai neturi. Sunku patikėti, kad nors vienas gruzinas sutiks padėti savo ginklą ir nebekovoti už tautos laisvę bei patikės savo šalies laisvės ir garbės likimą JT Saugumo Tarybai, kurioje sėdi Rusija... Tačiau būtent tarptautinė bendruomenė šiuo metu yra vienintelis veiksnys, galintis ir privalantis nutraukti karą. Ir padaryti tai reikia per kelias artimiausias dienas. Priešingu atveju Gruzijai gresia ne tik dalies teritorijų praradimas, šimtų karių žūtis, bet ir apskritai humanitarinė katastrofa, kuri gali baigtis valstybės išnykimu iš pasaulio žemėlapiu. Nors Rusija skelbia, kad bombarduoja tik strateginius ir karinius objektus Gruzijoje, ne visos raketos krinta ten, kur taikomos. Pagrindinių uostų, oro uostų, kelių ir gamyklų sugriovimas yra smūgis ne tik prieš karinei galiai, bet ir pavojus visų civilių šalies gyventojų išlikimui.

Tiek Jungtinės Tautos, tiek Europos Sąjunga skelbia ginančios tarptautinę taiką, taikius gyventojus ir siekiančios nubausti bet kokius agresorius. Deja, pasaulis jau ne kartą matė, kaip geri norai taip ir lieka norais. Kol tarptautinė bendruomenė tariasi Niujorke arba Briuselyje (o tai užtrunka labai ilgą laiką), žūva nekalti gyventojai, naikinamos mokyklos ir ligoninės, o pačiam tarptautinės bendruomenės įvaizdžiui suduodamas itin skaudus smūgis. Tikiu, kad daugeliui gruzinų ir tų pačių osetinų kyla klausimas, ar verta atiduoti savo likimą į rankas tiems, kas per savaitę tesugeba paskelbti šūsnį deklaracijų, tačiau nesiima jokių praktiškai naudingų žingsnių.

Gali būti, kad įsiverždami į Tschinvalį gruzinai būtent ir siekė iš esmės atkreipti tarptautinės bendruomenės dėmesį ir taip priversti ją rimtai imtis įsisenėjusios problemos sprendimo. Vertinant situaciją Gruzijoje, tik tarptautinių taikos sukūrimo (angl. *peace enforcement*) pajėgų įvedimas gali duoti postūmį taikiai sureguliuojant konfliktus. Kol „taiką“ kuria ir palaiko viena iš kariaujančių pusių, pozityvaus abiems šalims rezultato tikėtis labai sunku. Tai, turbūt, yra svarbiausia priežastis, leidžianti tvirtinti, kad tarptautinės taikos kūrimo, o vėliau ir palaikymo pajėgos privalo būti įvestos į Gruziją. Antra svarbi priežastis, pateisinanti tokį žingsnį, yra pačios tarptautinės bendruomenės įvaizdis ir statusas. Tiek Jungtinės Tautos, tiek Europos Sąjunga jau seniai yra kritikuojamos dėl nesugebėjimo užtikrinti deklaruojamo pasaulinės taikos tikslo. Jei tarptautinė bendruomenė ir dar kartą nesugebės įrodyti esanti rimtas taikos ir stabilumo garantas, bus ne tik suduotas dar vienas smūgis JT ar ES autoritetui, bet ir pasitvirtins teiginys, kad pasaulis vis dar gyvena *realpolitik* ir Šaltojo karo pasaulyje. Pasaulyje, kuriame nėra vietos vertybėms ir moralei, o savanaudiškų interesų siekiama „akis už akį, dantis už dantį“ principu. Paprastai tariant, vis dar egzistuojame „visų karo prieš visus“ aplinkoje ir bet kurią akimirką galime tapti didesnio bei stipresnio agresoriaus auka. Vietos pasitikėjimui ir bendradarbiavimui nelieka, o įsivyrėja baimė, netikrumas bei nepasitikėjimas.

Galiausiai, įvykiai karo lauke šiandien nėra vienintelis požiūris į problemą nulemiantis veiksnys. Informacija iš to karo lauko yra jei ne svarbesnis, tai bent jau panašų svorį turintis faktorius. Pavyzdys: Rusija šiandien visais įmanomais kanalais platina informaciją, kad Gruzija Pietų Osetijoje vykdo genocidą – t.y. žudo taikius osetinus. Jei mes bandytume į susidariusią situaciją pažvelgti remdamiesi tik rusiškos žiniasklaidos pranešimais, Gruzija atrodytų kaip didžiausias karinis agresorius ir blogiausia pasaulio valstybė. Lygiai taip pat, įvykių vertinimas remiantis vien tik gruzinų informacija, leistų pamatyti visai kitokį vaizdą. Tačiau nei vienas, nei kitas nebūtų objektyvus ir teisingas. Taigi, trečiasis argumentas už tarptautinių taikos kūrimo ir palaikymo pajėgų įvedimą – būtinybė objektyviai įvertinti situaciją. Šiuo aspektu Lietuvos užsienio reikalų ministro išvykimas į Gruziją buvo labai teisingas ir reikalingas žingsnis – daug lengviau vertinti situaciją pagal faktus, gaunamus tiesiai iš įvykių vietos, negu remiantis subjektyvia žiniasklaida. Tačiau netgi P.Vaitiekūno turima informacija negali būti visiškai patikima, kadangi jis nedalyvauja tiesioginiuose kariniuose veiksmuose ir negali pasakyti, ar gruzinų kariai iš tiesų žudo taikius osetinus, ar tarp nukautųjų gruzinų kareivių yra „juodaodžių ir šviesiaplaukių“, kaip skelbia E.Kokoity, ir ar Rusijos sausumos pajėgos vis dėlto peržengė Pietų Osetijos sieną, ar ne. Tik tarptautiniai taikdariai galėti atsakyti į šiuos klausimus.

Norint į Gruziją siųsti tarptautinę taikos palaikymo misiją, būtina pasiekti tarptautinės bendruomenės susitarimą. Kol kas jo nėra. Lietuvos, besiskelbiančios Gruzijos atstove ir advokate Vakaruose, pagrindinis uždavinys šiandien – visais įmanomais būdais skatinti tokį susitarimą. Panašu, kad būtent nuo tarptautinės bendruomenės sprendimo šiomis dienomis priklausys Gruzijos ateitis. Tik kieta Vakarų pozicija, ypač Rusijos prieštaravimų (o klausantis Rusijos pasiuntinio Jungtinėse Tautose - netgi pasityčiojimų) kontekste, gali sugrąžinti pasitikėjimą ir atkurti taiką. Jei susitarimas vis dėlto nebus pasiektas, laimės šantažas, grubi jėga ir brutalus savanaudiškumas.